

»Kezdjük a közepén!«

Hommage à Gilles Deleuze

«... nem a legjobb voltam, de a legnaivabb [...] nem a legmélyebb, de a legártatlanabb (a „filozofálás” büntudatától leginkább lemeztelenített)» — szokatlanul őszinte és őszinteségére önironikusan fitytyet hányó szavak 1986-ból. Ekkor jelent meg könyve — Nietzsche, Kant, Bergson és Spinoza után — Foucault-ról, a kortárs gondolkodóról. Gilles Deleuze a találkozások embere. Ifjúkori barátság köti Michel Tournier-hoz. 1962-ben Michel Foucault-val találkozik, aki szerint «eljön az az idő, amikor Deleuze-i lesz az egész korszak». 1968-ban Félix Guattarival köt hosszú, „magázódó” barátságot, amelyből több közös publikáció is születik. Az első nagy vihart keltő *L'Anti-Oedipe* (1972), legalább annyira a pszichoanalízis reductív volta elleni lázadás, mint amennyire védőbeszéd a vágy mellett. Ez a találékony, sokszínű vágy öleli át Claire Parnettel közösen írt-mondott könyvét is (*Dialogues*). Nem feledhető.

Egy igazi filozófustól, egy címkéket nem tűrő, minden iskolától és csoporttól magát távontartó, sokarcú tudóstól búcsúznak pályatársaik: Jacques Derrida, Jean-François Lyotard, Jean-Luc Nancy. A mestertől tanítványai. Életműve zavarba ejtően gazdag: filozófiai esszéi, tanulmányai, irodalmi értekezései minduntalan a gondolkodás ki-mozdításán dolgoznak. Deleuze mégsem úgy, akként dekonstruál. A metafizika meghaladásának kérdése, vagy a filozófia halálának híre kevésbé foglalkoztja. Mi több nem ejti kétségbe az Egyről, a Mindenről, a szubjektumról való lemondás szükségszerűsége sem. Szerinte a filozófiának megvan a maga eredeti, még formátlan alapanyaga. Ezt kell megmunkálni, ezt kell kidolgozni. Általa, s nem a már meglévő struktúrák mentén fonódik össze más tájakkal. A deleuze-i gondolat nomád, mégpedig abban az értelemben, hogy ellenáll, szembenáll. Az Állammal. A természeténél fogva „reakciós”, „mozdít-

hatatlan" Állammal. Nomád. Paradox módon úgy, ahogy Toynbee gondolta: „A nomád, aki nem mozdul, azért lesz nomád, mert egy helyben marad». Ugyanakkor a tér, a helyfoglalás, a föld és a talaj metaforái mint a deleuze-i filozófia alapfogalmai nem hogy körülhatárolnak valamit, azt a bizonyos helyet, de nyilvánvalóvá teszik a területi felosztás és elrendezés „deterritorizáló” voltát. Arra döbbenetek rá, hogy a munkát kísérő, kéretlenül megszólaló mondóka bár területmegjelölés, miként a madárfütty, de értelmetlen: mögötte felsejlik az identitásától, nyomasztó látszataitól, „területétől” megszabadult nomád. „Írunk ugyan Történelmet, de mindig a letelepültek nézőpontjából, valamiféle állami egységesítő rend nevében [...] Egy Nomadológia hiányzik tehát, a Történelem ellentéte.»

Deleuze filozófiáját tehát nem kell, körülhatárolni. Ha metaforáit definiálni, avagy területileg akarnánk behatárolni, akkor szükségszerűen az approximáció, a megközelítés, a pontosság, a pontszerűség logikájába sodródnánk. Létezik azonban egy másik, *pontatlan* és mégis sokkal autentikusabb logika — heterológia —, amely a „fa”, illetve a „főgyökér” típusú, az Egyre, az Eredet(i)re vonatkoztatott gondolkodást elutasítja, s helyébe a rizóma, a fű logikáját helyezi. Hiszen a „gondolat nem fa jellegű, s az agy sem valami meggyökeresedett, vagy elágazó anyag». «A rizóma antigeneológia.» «Rövid emlékezet, mondhatni ellenemlékezet.» Olyan ez, mint a részegség, a «bennünk lévő növény», a fű finom meglepetése. A rizóma kapcsolat, vonal, dimenzió, földalatti gyökérkiterjedés. Nem kezdődik, és nem végződik. Van. Nem más, mint középről induló, szakadatlan mormoló írás-olvasás, amely a vagyból «az ÉS logikájába vezet». Eszerint a közép egyáltalán nem valami átlag, vagy átlagos, ellenkezőleg: «ez az a hely, ahol a dolgok felgyorsulnak».

«Kezdjük a közepén!»

«... a bukás magának a tervnek a része: vagyis mindig újra és újra kell kezdeni, a közepétől kell kezdeni, újrakezdeni [...] Ettől van a tervek sokasága is, és az üresség, amely része a tervnek épp-úgy, mint a hangzásnak a csend...»

1995. november 4-én, szombaton a hetven éves Gilles Deleuze hosszú betegsége után véget vetett életének.

«Megcsillant valami, és ez a valami Gilles Deleuze névre hallgat...»